

gedood. Betekende zulks dat de gijzelaars (die waren nu opgesloten in de Eierhal en hun aantal was tot drie-en-dertig aangegroeid) zouden worden geëxecuteerd of zouden er aan de drie-en-dertig nog meer worden toegevoegd en werd men daarom vastgehouden?

In het begin van de avond werd een groot deel van de mannen in de gelegenheid gesteld, tussen twee rijen Duitse militairen door uit het schoolgebouw naar het kerkgebouw te gaan. Men had nu meer ruimte in de school. Liggend op de schoolbanken, en in de kerk op de kerkbanken, trachtten velen de slaap te vatten ondanks de dorst, de honger en de angst.

Voor die angst was alle reden.

*

Welke nadere instructie kreeg Fullriede en wie was daar verantwoordelijk voor?

Aan Duitse zijde waren zowel de *SD* als de *Wehrmacht* bij de zaak betrokken, de *SD* omdat het een actie van illegalen betrof, de *Wehrmacht* omdat van twee *Luftwaffe*-officieren één spoorloos was verdwenen en de ander zwaargewond was aangetroffen. Met wie von Wühlisch in de loop van de zondagochtend, d.w.z. na zijn telefoongesprek met Fullriede, de zaak besprak, weten wij niet, maar een feit is dat hij op het uur van zijn vaste dagelijkse bespreking met Christiansen: half twaalf, aan deze rapport uitbracht. 'Generaal Christiansen was', verklaarde von Wühlisch in '46, 'sehr erregt' ... Hij zei woorden ongeveer als volgt, als ik mij goed herinner, ze kwamen in elk geval hierop neer: '*Das ganze Nest muss angesteckt werden und die ganze Bande an die Wand gestellt.*'¹ Met die richtlijn kon von Wühlisch zich terugtrekken. Hij belde Rauter op en Rauter lichtte telefonisch Schöngarth in dat de *Wehrmacht* krachtige represailles wenste. Schöngarth begaf zich onmiddellijk naar Rauter; zij waren het er over eens dat als Putten in brand gestoken en '*die ganze Bande an die Wand gestellt*' moest worden, de *Wehrmacht* dat maar op eigen verantwoordelijkheid moest doen. Kon men niet de eis stellen dat de vermiste *Oberleutnant* vóór een zeker tijdstip moest worden uitgeleverd op straffe van het doodschieten van gijzelaars? Of konden soms Hitler en Keitel speciale bevelen worden toegepast in dier voege dat bij wijze van repre-

¹ *Het proces Christiansen*, p. 102.